

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 46, godina XXIII
novembar, 2018. [str. 140-144]

© Monos 2018

Sejo Mejremić, “Bajbaga: heroj bez ordenja”

*Dokumentarni film, Produkcija “Pravda”
Sarajevo, 2016.–2018.*

Hajrudin Džebo Bajbaga iz Stjepan Polja (1961.–1992.) čovjek je čije ime i danas živi u kolektivnoj memoriji bošnjačkoga stanovništva Gračanice i njene okoline, posebno u njegovom rodnom Stjepan Polju. Bajbaga je jedna od onih osobenih ličnosti kakve već za svog života uđu u narodnu legendu – ličnosti koje su uvijek pomalo tajanstvene, ponekad čak i kontroverzne. Bio je jedan od pionira otpora na ovim prostorima, podsticao je organiziranje i naoružavanje svojih komšija, sumještana i sunarodnjaka, znajući da se ratni požar iz susjedne Hrvatske, u kojoj je radio, neumitno prenosi i na Bosnu i Hercegovinu. Samoinicijativni prepadi na kolone JNA i druge akcije koje je izveo snažno su djelovali u narodu, probuđujući opće odbrambeno raspoloženje; istina, u nepriliku su dovodile tadašnje općinske vlasti, koje su izbjegavale svaki incident kakav bi JNA i srpski ekstremisti mogli iskoristiti kao povod za izbijanje rata (barem do trenutka dok se ne okončaju najosnovnije odbrambene pripreme). Baš iz ove činjenice i proizlaze kontroverze vezane za Bajbaga. Ali uprkos svemu, jedna je činjenica neosporna: 25. maja 1992. godine, u presudnoj borbi za odbranu Gračanice, Bajbaga je položio svoj život za Bosnu i Hercegovinu. Žrtvovao je sebe pokušavajući spasiti ranjene suborce. Šta god ko mislio o njemu – Bajbaga je uistinu bio heroj.

Danas, mnogo godina od završetka rata, neriješenog rata, u društvu u kakvom živimo, zaborav polahko i, čini se, neumitno nadvladava sjećanje i pamćenje. Četvrt stoljeća otkako je položio život za Bosnu i Hercegovinu, Bajbaga je, kao i mnogi drugi heroji, znani i neznani, s priznanjima ili bez njih – ostao pomalo zaboravljen.

Mnogi njegovi suborci, susjedi i sumještani to zaboravljnija doživljavaju kao nepravdu, jednako kao i djeca koja su odrastala uz priče o Bajbagi. A upravo među tom nekadašnjom djecom rodila se ideja da se uspomena na

Hajrudina Džebu Bajbaga na dostojan način oživi, kroz poseban dokumentarni film. **Sejdo Mejremić** iz Stjepan Polja, profesor tjelesnog odgoja po struci, trener mjesnog kluba borilačkih vještina i omladinski aktivista, prihvatio se tog posla. Sama realizacija ideje krenula je spontano: autor je jednostavno uzeo kameru u ruke i krenuo od čovjeka do čovjeka, snimajući njihove izjave i kazivanja o Bajbagi i događajima u kojima je on učestvovao. Uz Mejremića, su na tome radila još osmorica njegovih drugova: Seid Halilčević, Bečo Halilčević, Semir Mujkić, Adnan Kahrimanović, Azur Mujkić, Haris Kahrimanović, Sead Grapkić i Armin Helić. Na taj način prikupljen je obiman sirov video-materijal, sati i sati intervjua, izjava i insertaže.

Iako proistekao iz amaterskog zanosa i entuzijazma, ovaj projekt je, srećom, naišao na razumijevanje. Podršku je dalo Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida Odbrambeno-oslobodilačkog rata, a poslove montaže je preuzela Produkcija "Pravda" iz Sarajeva, na čelu koje stoji poznati dokumentarist i publicist Avdo Huseinović. U montaži i produkciji film je koliko-toliko izdignut na profesionalni nivo. Scenarij potpisuje Alija Gluhović-Brkanić (pri čemu je korištena relevantna literatura – knjige *Obrana Gračanice 25. 5. 1992. godine, ratna hronika*, Omera i Mirzeta Hamzića, *Moja zona odgovornosti* Senahida Kahrimanovića, tekstovi iz Časopisa "Gračanički glasnik" br. 43 itd.), narator je Hazim Mujčinović, dok su autori muzike Sejo Bajraktarević i Faruk Jažić. Korišteni su arhivski snimci RTV SA (Salih Brkić), YUTEL-a, TVG i Fahrudina Kurtovića. Sam film traje 69 minuta. Premijerno je prikazan u okviru programa obilježavanja Dana općine Gračanica – 23. maja 2018. u Stjepan Polju, te sutradan, 24. maja u velikoj sali BKC-a u Gračanici.

Šta o samome filmu kazati? Onaj ko bi tražio mahane, vjerovatno bi ukazao na vidljivu neujednačenost između amaterski nastalih

snimaka svjedoka i sugovornika, te zaista profesionalno odradene montaže i naracije; možda bi spočitao i neke sitne faktografske greške kakve su se potkrale i sl. Ali, s druge strane, dovoljno je reći da se u filmu pojavljuje čak 41 sugovornik, što je uistinu impresivan broj. Među njima su Bajbagini suborci i svjedoci njegovih akcija, članovi porodice, komandiri i komandanti, poznatiji borci s prostora Gračanice i Doboj-Istoka... Svi oni pričaju i svjedoče iz vlastite perspektive. Ponekad naslutimo i razlike u pogledu tumačenja nekih događaja, naslutimo obrisne kontroverzi vezanih i za samog Bajbaga, i za događaje u kojima je učestvovao. Ali film u to ipak ne ulazi: tek na par mjesta čujemo i osjetimo te razlike, pri čemu se samome gledatelju nenaglašeno ostavlja da sâm izvuče odgovarajuće zaključke.

U svakom slučaju, film je jedna uistinu zanimljiva i nadasve afirmativna priča. Ne samo o Bajbagi, već o svemu onome što njegovo ime simbolizira i personificira – onom duhu otpora koji se probudio u ovdašnjem narodu, riješenom da brani svoje živote i domove. Duhu koji je živio u Bajbagi, njegovim komšijama iz mahale Džebe – koji prvi uzeše pušku u ruke, duhu koji je živio u pripadnicima Patriotske lige, u teritorijalcima iz Malešića, Stjepan Polja, Gračanice i sa cijele općine, duhu koji se, naposljetku, probudio i u jednom devedesetogodišnjem starcu koji se, kako to pripovijeda jedan od svjedoka, sudbonosnog 25. maja uputio prema Zečevom gaju, poprištu borbe – u želji da i sâm nekako pomogne...

Ima ovaj film i vrijednosti za našu lokalnu historiju: svjedočanstva koja se u njemu donose, onih neposrednih sudionika – ljudi čiji se glas do sada nije čuo i koji nisu imali prilike o tome pričati, nadopunjuju i nadograđuju, pa donekle i mijenjaju neka naša dosadašnja saznanja.

Uzet ćemo samo jedan primjer koji ilustruje prethodnu konstataciju. Senahid Kahrimanović, nekadašnji predsjednik Kri-

znog štaba MZ Stjepan Polje, u svojoj memoarskoj knjizi "Moja zona odgovornosti" (Gračanica, 2008.), rafalne pucnjave u zrak, kakvi su u tih par mjeseci pred izbijanje rata često odjekivali ispred ugostiteljskih objekata, promatra kao neželjenu pojavu: Bajbaga i neki njegovi saradnici (poput izvjesnog "Venera", kojeg u knjizi spominje) po ovome su autoru takvim ispadima plašili "već uplašeni narod", dok se "broj potencijalnih kupaca oružja povećavao... nakon svake nove srcezaležujuće pucnjave ili incidenta" (str. 52 i 58). Dalo bi se, tako, između redova, naslutiti da su i Bajbaga i "Verner" poput nekih lovaca u mutnom samo koristili tadašnju situaciju za (pre)prodaju oružja. Ali deset godina od pojave ove knjige, dokumentarni film o kome pišemo pružio je priliku *audiatur et altera pars* načelu. U njemu, naime, imamo priliku čuti od Bajbaginih suboraca najprije da

su sami oružje dobili besplatno, a zatim i da su ti noćni rafali zapravo bile svojevrsne poruke prkosa prekosprečanskoj strani (s koje su, inače, prijeteći rafali odjekivali već od ljeta 1991. godine). Bajbagin suborac Fikret Huskić ovako to opisuje: "... Iziđeš iz kafane, pucaš... Nek' čuje tam' da imamo i mi toga, j... ga ti! Nek' se čuje kad to malo ožeže..."

Naravno, objektivan historičar i istraživač uvijek mora imati na umu i jednu i drugu stranu, te njihove različite, makar i suprotstavljene perspektive, pokušavajući donijeti vlastiti, objektivan i neutralan sud – u tome je umijeće i ljepota historiografskog zanata. Ali vrijednost ovoga filma jeste u tome što historičaru nudi uvid i u tu drugu stranu priče, u drugu i drugačiju perspektivu, kakvu do danas nismo imali priliku čuti niti sagledati.¹

U svakom slučaju, treba pohvaliti ovaj film i vrijedi ga preporučiti – ponajprije kao rezultat jednog istinskog entuzijazma i amaterskog zanosa, ali i snažne želje i volje da se nešto samoinicijativno učini i napravi, kada to već ne rade "oni koji bi trebali raditi". U samoj ovoj činjenici ima dosta simbolike: ta, i sam je Bajbaga, s proljeća 1992. godine, djelovao najčešće samoinicijativno, onako kako je sam smatrao da treba i da je najbolje.

No, kao što su ljudi poput Bajbage, patrioti i entuzijasti, momci bez iskustva i većeg vojničkog znanja, ali sa mnogo srca i hrabrosti prvi uzeli puške u ruke, kao svojevrsna inicijalna kapisla koja je zapalila plamen masovnog otpora – najiskrenije se nadamo da će i ovaj film biti isti takav poticaj institucijama, boračkim organizacijama, profesionalcima, "svima kojih se tiče", da se i sami upuste u slične projekte. Ljudi koji su dali živote za Bosnu i Hercegovinu, ali i svi njihovi preživjeli suborci, od kojih su mnogi danas

1 Cjelokupan sirov materijal snimljen za potrebe ovoga filma, dakle kompletne izjave i intervjuje, autor ovoga filma Sejo Mejremić je ustupio autoru ovoga osvrta, odnosno redakciji "Gračaničkog glasnika", uz želju da se koristi za buduća istraživanja, te sačuva u okviru zavičajne zbirke ili na neki drugi način. I ovom prilikom, izražavamo mu najtopliju zahvalnost.

gurnuti na marginu društva – to je najmanje što zaslužuju. I sâm ovaj film, mada posvećen Hajrudinu Džebi Bajbaga, dobrim je dijelom i potresna priča o svim tim ljudima koji su, rame uz rame s njim, prvi stali na branik svoga rodnog mjesta, svoje općine i svoje domovine. U tome je njegova dodatna vrijednost.

Na kraju, čitatelju preporučujemo da, smireno i trezveno, odgleda dokumentarni film "Bajbaga: heroj bez ordenja" i o njemu sam donese svoj sud. Film se može na DVD-u nabaviti kod autora, te pogledati na Youtube kanalu Produkcije "Pravda" (web-link: <https://youtu.be/e6cdz3NtofY>).

Edin Šaković

